

บทความวิชาการ เทคนิคการสอนเชิงรุก

เรียนรู้ประสบการณ์จาก Shelton College International ประเทศสิงคโปร์

อาจารย์ไพศาล เครือแสง¹

บทนำ

วิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่แตกที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ในช่วง พ.ศ. 2540 ได้ให้บทเรียนที่มีคุณค่าแก่ประเทศไทย ทำให้ประเทศได้ตระหนักว่า การมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเดียว โดยละเลยการพัฒนาการศึกษา นั้น ไม่สามารถช่วยให้ประเทศเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืนได้ เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการศึกษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาประเทศ การศึกษาถือว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้างคุณค่า (Value) สู่สังคมประเทศได้อย่างองอาจและยั่งยืน ระบบการเรียนรู้ในโรงเรียนที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ หลายๆ แห่งเป็นระบบที่เน้นถ่ายทอดผ่านตำราโดยมีครูยืนสอนอยู่หน้ากระดาน และมีนักเรียนเป็นภาชนะหรือสิ่งรองรับที่ผู้สอนถ่ายทอดมาให้ ถือเป็นมุมมองใหญ่ที่ครอบงำระบบการศึกษาในปัจจุบัน นับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เมื่อเดือนสิงหาคม 2542 เป็นต้นมา ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวในการปฏิรูปการศึกษา เพราะเป็นสภาพบังคับของกฎหมายที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเร่งพัฒนาคุณภาพของตน ให้เป็นผู้นำในการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู ส่วนครูต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ได้มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

คุณภาพของผู้เรียนนั้นนอกจากจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในตัวผู้เรียนเอง เช่นความพร้อมสติปัญญา เจตคติ และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ แล้ว กระบวนการเรียนการสอนที่ครูจัดให้ก็นับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ เข้าใจในสิ่งที่ต้องการให้ผู้รู้นั้นนับว่าเป็นอีกก้าวหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ดังนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อการส่งเสริมให้ผู้สอนได้เห็นแนวทางในการสอนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นความรู้เรื่อง เทคนิคการสอนแนวใหม่ จึงมีความจำเป็นที่ผู้สอนควรจะต้องศึกษาเพื่อจะเป็น “ผู้สอนในยุคโลกาภิวัตน์ Teachers in the Age of Globalization” เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใฝ่รู้ เป็นระบบการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมโดยตรงในกิจกรรมการเรียนรู้ได้พัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพความต้องการ ความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล โดยได้คิดเอง ทำเอง ลงมือปฏิบัติ ได้มีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อีกทั้งยังมีโอกาสประยุกต์ใช้ความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนมาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ :บทความวิชาการนี้ ภายใต้ทุนสนับสนุนการสอนแบบบูรณาการสู่ผู้เรียนรู้ (Active Learning) ปีการศึกษา 2556

เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเนื้อหาการเรียนรู้ประสบการณ์จาก Shelton College International ประเทศสิงคโปร์ ที่เน้นการสอนเชิงรุกเพื่อหาเทคนิคการสอนที่เอื้ออำนวยต่อผู้เรียน โดยเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียนเพื่อต่อยอดสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนให้ได้มากที่สุด และให้สอดคล้องกับหลัก 3 H คือ Head (ความรู้ ความเข้าใจ) Hand (ทักษะ) และ Heart (จิตพิสัย ความรู้สึกดี) ผู้สอนเขียนวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อหาเทคนิคการสอนว่าในเรื่องนี้ ควรใช้วิธีการสอนอย่างไร จึงจะทำให้ผู้เรียนมีเป้าหมายที่ชัดเจนและบรรลุตามสิ่งที่ตั้งไว้ จากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กระบวนการเรียนการสอนได้มีการพัฒนามากขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและเทคโนโลยีการสื่อสาร ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากการสอนในภาคทฤษฎีในห้องเรียน ทำแบบฝึกปฏิบัติตามคำสอนของผู้สอนเพียงฝ่ายเดียวนั้น มีผลทำให้ผู้เรียนขาดทักษะในการคิด การวิเคราะห์ นั้นเป็นเพราะความสนใจเรียนของผู้เรียนจะมีเพียง 30 นาที ถึงหนึ่งชั่วโมงเท่านั้น จึงทำให้บรรยากาศในห้องเรียนน่าเบื่อ เพราะผู้สอนมีบทบาทในชั้นเรียนแต่เพียงผู้เดียว

การสอนเชิงรุก/มุมมองการศึกษาของประเทศสิงคโปร์

สาธารณรัฐสิงคโปร์ หรือเรียกสั้นๆ ว่า สิงคโปร์ หากมองย้อนไปอดีตหลังจากเป็นประเทศอาณานิคมของอังกฤษมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1819 เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ชาวสิงคโปร์จึงเริ่มเรียกร้องการปกครองตนเองจากอังกฤษ ต่อมาสิงคโปร์ก็ได้รับรัฐธรรมนูญของประเทศ ที่ชาวสิงคโปร์มีส่วนร่วมในการปกครอง โดยการปกครองระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่มีขนาดเล็กพื้นที่ทั้งหมดเป็นเกาะ มีพื้นที่รวมเพียง 778 ตารางกิโลเมตร แต่มีชายฝั่งยาวถึง 193 กิโลเมตร นั่นคือมีความกว้างของประเทศจากตะวันออกไปถึงตะวันตกเพียง 4 กิโลเมตรเศษเท่านั้น ขนาดประเทศประมาณเทียบเท่าเกาะภูเก็ตของประเทศไทย แต่ทว่ารัฐชาติขนาดจิ๋วนี้มีที่ตั้งอยู่ใต้มาเลเซีย (ใต้ไทยด้วย) และเหนืออินโดนีเซียแห่งนี้กลับมีความยิ่งใหญ่ และมีบทบาทเป็นที่รู้จักและยอมรับทั่วโลกมากมาย มหาศาล ระบบการเมืองเศรษฐกิจมีเสถียรภาพที่ดี เพราะมีการวางรากฐานมาจากอดีต แต่ถ้ามองถึงเรื่องระบบการศึกษาแล้ว อยู่ลำดับต้นๆ ของอาเซียน

ระบบการศึกษา

รัฐบาลสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับการศึกษามาก โดยถือว่าประชาชนเป็นทรัพยากรที่สำคัญ และมีค่าที่สุดของประเทศ จึงได้วางยุทธศาสตร์การศึกษาที่เป็นระบบตั้งอดีตเป็นต้นมา และมีนโยบายการส่งเสริมการศึกษามาตลอดเพื่อวางรากฐานให้กับประเทศ ทั้งระบบการการสอน ผู้สอน สถานศึกษา หลักสูตรการเรียนรู้อะไร สิ่งแวดล้อม อุปกรณ์การสอน สิ่งเหล่านี้ถือว่ามีความสำคัญมาก ที่มีเป้าหมายไปสู่ระดับสากล ระบบการศึกษาของสิงคโปร์แบ่งออกเป็นระดับประถม 6 ปี ระดับมัธยมศึกษา 4 ปี ซึ่งรวมแล้วเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 10 ปี แต่ผู้ที่เข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยจะต้องศึกษาขั้นเตรียมมหาวิทยาลัยอีก 2 ปี

การศึกษาภาคบังคับของสิงคโปร์จะต้องเรียนรู้ 2 ภาษาควบคู่กันไป ได้แก่ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก และเลือกเรียนภาษาแม่ (Mother Tongue) อีก 1 ภาษา คือ จีน (แมนดาริน) มาเลย์ หรือทมิฬ (ฮินดี)²

ในการนี้ รัฐบาลได้ให้การอุดหนุนด้านการศึกษาจนเสมือนกับเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า โรงเรียนในระดับประถม และมีมัธยมล้วนเป็นโรงเรียนของรัฐบาลหรือกึ่งรัฐบาล สถานศึกษาของเอกชนในสิงคโปร์ในสิงคโปร์คุณสามารถเลือกได้ว่าอยากเรียนสถาบันการศึกษาเอกชนแบบไหน เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาเอกชนมากมายที่เปิดสอนหลักสูตรต่างๆ กันไปมากกว่า 300 สถาบัน ตั้งแต่ ธุรกิจ เทคโนโลยี ศิลปะ จนถึงโรงเรียนสอนภาษา เพื่อตอบสนองความต้องการของคนสิงคโปร์เองและนักเรียนจากต่างชาติ นักเรียนสามารถเลือกได้ว่าจะเรียนหลักสูตรระดับใดได้ในสถาบันการศึกษาเอกชน ตั้งแต่ระดับประกาศนียบัตร อนุปริญญา จนถึงปริญญาระดับต่างๆ โดยที่สถาบันการศึกษาเอกชนในสิงคโปร์มีมหาวิทยาลัยพันธมิตรมากมายจากสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และออสเตรเลีย จึงทำให้นักเรียนได้สัมผัสกับบรรยากาศและสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมอย่างไว้ใจดี เนื่องจากแต่ละสถาบันจัดรับสมัครและการสอบขึ้นเอง นักเรียนจึงต้องติดต่อกับแต่ละโรงเรียนโดยตรงหากสนใจและต้องการข้อมูลเพิ่มเติมและเมื่อสนใจในสถาบันการศึกษาเอกชนใด คุณต้องมั่นใจก่อนเลือกเรียนว่าหลักสูตรนั้นๆ ครอบคลุมทุกอย่างที่คุณต้องการไม่ว่าจะเป็น ส่วนโรงเรียนนานาชาติได้เปิดโอกาส ทางการศึกษาหาความรู้ในแบบเดียวกับประเทศต้นกำเนิดของโรงเรียนในประเทศ โรงเรียนเหล่านี้จะต้องจดทะเบียนถูกต้องกับกระทรวงศึกษาธิการของประเทศสิงคโปร์ และมีการวางแผนหลักสูตรการศึกษาเหมือนกับโรงเรียนในประเทศนั้น โดยปกติโรงเรียนนานาชาติที่เข้ามาเปิดในสิงคโปร์จะมีทั้งนักเรียนจากต่างประเทศและชาวต่างชาติจากชาตินั้นๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสิงคโปร์เป็นการชั่วคราวเท่านั้นส่วนมหาวิทยาลัยภายใต้การกำกับของรัฐบาลนั้นมี 4 แห่ง คือ³

1. National University of Singapore (NUS)
2. Nanyang Technological University (NTU)
3. Singapore Management University (SMU)
4. Singapore University of Technology and Design (SUTD)

โดยมหาวิทยาลัย NUS จะให้การศึกษาครอบคลุมเกือบทุกสาขาวิชา ทั้งแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรม สถาปัตยกรรม และการบริหารธุรกิจ ส่วนมหาวิทยาลัย Nanyang จะเน้นการศึกษาด้านวิศวกรรมศาสตร์สาขาต่างๆ รวมทั้งวิทยาศาสตร์ประยุกต์ และสาขาธุรกิจและการบัญชี สำหรับมหาวิทยาลัย SMU จะเน้นเรื่องธุรกิจการจัดการ และ SUTD จะเน้นหนักไปในเรื่องโดยจะมีหลักสำคัญทางด้านวิชาการอยู่ 4 หลักที่เปิดสอน ซึ่งได้แก่ (1) สถาปัตยกรรมและการออกแบบอย่างยั่งยืน (Architecture and Sustainable Design - ASD) (2) วิศวกรรมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Engineering Product Development - EPD) (3) วิศวกรรมระบบและดีไซน์ (Engineering Systems and Design - ESD) และ (4) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและดีไซน์ (Information Systems Technology and Design - ISTD) ซึ่งมหาวิทยาลัย SUTD นี้เอง เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ในการขับเคลื่อนวิถีสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ทางเทคโนโลยี ตลอดถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของสิงคโปร์ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเป็นตัวถ่ายทอดเพื่อการพัฒนาไปข้างหน้า ซึ่งนับเป็นการนำความรู้ แนวคิดที่หลากหลายนวัตกรรมต่างๆ มารวบรวมเข้าไว้ด้วยกัน

² Shelton College International, Questionnaire Teachers Training Program-213

³ Singapore of Education

ส่วนวิทยาลัยผลิตครูของสิงคโปร์มีอยู่เพียงแห่งเดียว คือ National Institute of Education นอกจากนี้ ยังมี Institute of Technical Education : ITE เป็นสถาบันที่จัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องการทักษะทางช่าง และช่างฝีมือ ผู้ปกครองนักเรียนของสิงคโปร์จะส่งบุตรหลานเข้ารับการเตรียมความพร้อมในโรงเรียนเมื่อเด็กมีอายุ ได้ 2 ขวบครึ่ง เมื่อเด็กอายุได้ 6 ขวบก็จะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1

ระดับประถมศึกษาของสิงคโปร์แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ป.1-ป.4 เรียกว่า Foundation Stage และ ป.5-ป.6 เรียกว่า Orientation Stage ชั้นประถมต้นจะเรียน 3 วิชาหลัก คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาแม่ และคณิตศาสตร์ นอกจากนั้น จะมีวิชาดนตรี ศิลปะทัศนกรรม หน้าที่พลเมือง สุขศึกษา สังคม และพลศึกษา แต่ในช่วงประถมปลาย หรือ Orientation Stage นั้น นักเรียนจะถูกแยกออกเป็น 3 กลุ่มทางภาษา คือ EM 1, EM 2, และ EM 3. การแยกนักเรียนเข้ากลุ่มทางภาษานั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถทางภาษาของแต่ละคน เมื่อจบ ป.6 แล้วจะมีการสอบที่เรียกว่า Primary School Leaving Examination (PSLE) เพื่อที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาต่อไป ผลการเข้าสอบมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา การศึกษาในระดับมัศึกษานั้น จะมี 3 หลักสูตรให้เลือกตามความสามารถ และความสนใจ โดยใช้เวลา 4-5 ปี หลักสูตรในระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ หลักสูตรพิเศษ (Special Course) หลักสูตรเร่งรัด (Express Course) หลักสูตรปกติ (Normal Course) เมื่อจบหลักสูตรจะมีการสอบ โดยหลักสูตรพิเศษ และหลักสูตรเร่งรัดจะต้องผ่านประกาศนียบัตร GCE (General Certificate of Education) ในระดับ “O” Level ส่วนหลักสูตรปกติจะต้องผ่าน GCE “N” Level แต่ถ้าต้องศึกษาต่อในระดับเตรียมอุดมศึกษา ก็ต้องสอบให้ผ่าน GCE “O” Level เช่นเดียวกัน เมื่อจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแล้ว ผู้ที่สนใจเรียนสายวิชาชีพเทคนิค หรือ อาชีวศึกษา ก็สามารถแยกไปเรียนตามสถาบันต่างๆ ได้ ส่วนผู้ที่เรียนต่อในมหาวิทยาลัยก็จะเข้าศึกษาต่อใน Junior College อีก 2 ปี เมื่อจบแล้วจะต้องสอบ GCE “A” Level เพื่อนำผลคะแนนไปตัดสินใจการเข้าเรียนต่อระดับมหาวิทยาลัย ผู้ที่เข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ก็อาจศึกษาในสายอาชีพ หรือหางานทำต่อไป

รัฐบาลสิงคโปร์ให้ความสำคัญด้านการเรียนเชิงรุกในห้องเรียนและนอกโรงเรียน ด้วยการจัดตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์สิงคโปร์ ปัจจุบันมีชื่อเสียงระดับโลก ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทันสมัยล้ำยุค ทว่าไม่ได้อัดแน่นด้วยความเป็นวิชาการจนน่าเบื่อ แต่สร้างความเพลิดเพลินด้วยจุดแสดงแบบอินเตอร์แอคทีฟกว่า 850 จุด เช่น สวนวิทยาศาสตร์กลางแจ้งแห่งแรกแบบอินเตอร์แอคทีฟและแห่งแรกของเอเชีย ที่ประกอบไปด้วยรูปปั้นจุดแสดงแบบต่างๆ กว่า 35 จุดที่อยู่รอบสวนอันสงบรุ่มรื่นหญ้า อันมีทั้ง น้ำตก บ่อน้ำ น้ำพุ และเครื่องสร้างหมอก ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งการเรียนการสอนนอกโรงเรียน ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกของความเป็นจริง

ผู้เขียนได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานด้านการสอนแบบบูรณาการสู่ผู้เรียนรู้ (Active Learning) ซึ่งเน้นหนักไปด้านการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ที่ วิทยาลัยนานาชาติเชลตัน (Shelton College International) ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งการสอนวิทยาลัยแห่งนี้ แม้จะเปิดสอนหลักสูตรที่หลากหลาย อาทิ ระดับประกาศนียบัตร, ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และระดับปริญญา จะเน้นการสอนในเชิงรุกในศาสตร์ที่สำคัญ อาทิเช่น สาขาวิชาการบริหารธุรกิจชั้นสูง สาขาวิชาบัญชีชั้นสูง สาขาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น วิทยาลัยนานาชาติแห่งนี้ เป็นวิทยาลัยเอกชนชั้นนำ ที่ได้รับรางวัลอันทรงเกียรติจาก Edu Trust (4 ปี) และได้รับการรับรองความเป็นเลิศจุดเด่นในด้านการศึกษา จากรัฐบาลสิงคโปร์ เป็นวิทยาลัยที่มีคุณภาพด้านการศึกษาสูง⁴

⁴ Council for private Education in Singapore, (<http://www.cpe.gov.sg/for-peis/edustrust-certification-scheme/edustrust-certification-scheme>)

รูปแบบการสอนวิทยาลัยแห่งนี้ จะให้น้ำหนักไปที่การเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน จะเป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ และสร้างความรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติในระหว่างการเรียนการสอน โดยเน้นการพัฒนาทักษะ ความสามารถที่ตรงกับพื้นฐานความรู้เดิม ส่งผลให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมที่มีจากการปฏิบัติและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนเชิงรุก ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนั้นๆ (Active Engage Student) การสัมมนา การใช้การแก้ปัญหา การสอนกลุ่มย่อยแบบไม่เป็นทางการ การสำรวจข้อมูล การทดลอง การแก้ไขปัญหา กรณีศึกษา การสัมมนา การอภิปราย เป็นต้น ถือได้ว่าเป็นการเรียนการสอนเชิงรุกเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ลดกระบวนการสื่อสาร และเพิ่มการถ่ายทอดเนื้อหาให้กับผู้เรียนมากที่สุด และเป็นการเน้นการพัฒนาความคิดระดับสูง (Higher order Thinking), เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติมากกว่าการฟังบรรยายยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การวัดประเมินด้านความคิดระดับสูง และให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนเป็นหลัก และเป็น กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ในระดับทักษะการคิดขั้นสูง (Higher Order Learning Level) ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า เทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่ใช้กันส่วนใหญ่ ได้แก่ การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) การเรียนแบบแก้ปัญหา (Problem based Learning) การศึกษากรณี (Case Study) และการจำลองสถานการณ์ (Simulations) เป็นต้น ดังนั้น การเรียนการสอนที่แห่งนี้จะเน้นการเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนแนวคิดพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์หรือการฝึกหัดที่นำไปสู่การเรียนรู้และถ่ายทอดไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรหรือสู่การปฏิบัติที่ผ่านกระบวนการ Active Learning เป็นกระบวนการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง แปลตามตัวก็คือเป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ หรือ การลงมือทำซึ่ง “ความรู้” ที่เกิดขึ้นก็เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ดังกล่าวนั่นเอง หรือพูดให้ง่ายขึ้นมาหน่อยก็คือ หากเปรียบเทียบความรู้เป็น “กับข้าว” อย่างหนึ่งแล้ว Active learning ก็คือ “วิธีการปรุง” กับข้าวชนิดนั้น ดังนั้นเพื่อให้ได้กับข้าวดังกล่าว เราก็ต้องใช้วิธีการปรุงลักษณะนี้ แต่รสชาติจะออกมาอย่างไรก็ขึ้นกับประสบการณ์ความชำนาญของผู้ปรุงนั่นเอง (ส่วนหนึ่งจากผู้สอนให้ปรุงด้วย) ความน่าสนใจของ Active Learning ก็คือเป็นกระบวนการที่นำผู้เรียนไปสู่พัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และเป็น How to อย่างหนึ่งในการจัดการเรียน การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-centered)

หลักการเรียนเชิงรุก

Alaska Pacific University; Oklahoma University ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนเชิงรุกในมหาวิทยาลัยประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ดังนี้⁵

1. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงกับการแก้ปัญหาตามสภาพจริง (Authentic situation)
2. จัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด การวางแผน การยอมรับ การประเมินผล และการนำเสนอผลงาน
3. บูรณาการเนื้อหารายวิชา เพื่อเชื่อมโยงความเข้าใจวิชาต่างๆ ที่แตกต่างกัน
4. จัดบรรยายภาคในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration)
5. ใช้กลวิธีของกระบวนการกลุ่ม (Group processing)

⁵ Meyers, Chet and Jones, Thomas B. (1993). Promoting Active Learning: Strategies for the Collage Classroom. San Francisco: Jossey-Bass.

6. จัดให้มีการประเมินผลโดยกลุ่มเพื่อน (Peer assessment)

กล่าวโดยสรุปการสอนโดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ จะช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์สังคม สติปัญญา ทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ(ลักษณะนิสัย) และทั้งด้าน IQ (Intelligence Quotient) และด้าน EQ (Emotional Quotient) ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข” ความสำคัญด้วยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะในหมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 ได้กล่าวไว้ว่า“การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ”⁶

การสอนเชิงรุกที่เน้นกิจกรรม

การเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-order thinking) ไม่เพียงแต่ฟัง ผู้เรียนจะต้องอ่าน เขียน ถามคำถาม อภิปรายร่วมกัน และลงมือปฏิบัติจริง ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ กิจกรรมการเรียนการสอน หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ กิจกรรมการเรียนรู้ เพราะต้องการเน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึงเน้นที่บทบาทของผู้เรียน และถึงแม้ว่าจะเน้นบทบาทของผู้เรียน แต่ผู้สอนก็ยังมีบทบาทร่วมเช่นกัน คือเป็นผู้อำนวยความสะดวก(Facilitator) ได้แก่ เป็นผู้ให้คำปรึกษา เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด เป็นผู้จัดระเบียบ เป็นผู้แนะนำและกำกับไม่ให้ออกนอกทางหรือหลงทาง เป็นต้น ดังนั้นการใช้คำ การเรียนการสอนจึงมีความหมายที่ยังคงใช้ได้กับหลักสูตรฉบับปัจจุบัน เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุตามเป้าประสงค์ การสอนของครูก็เป็นไปอย่างมีความหมาย นักเรียนได้ทั้งความรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลิน

กิจกรรมการเรียนการสอน ตัวอย่างกิจกรรมและหัวข้อเรื่องอาจจะเป็นเรื่องง่ายที่สุดไล่ไปถึงยากที่สุดก็ได้และลักษณะกิจกรรมก็สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามผู้ที่วางแผนการสอนและผู้สอน เช่น สมมุติว่าเนื้อหาที่เรียนเป็นเรื่อง “พืช” ผู้สอนอาจจะแบ่งกลุ่มให้ผู้เรียนช่วยกันคิดว่าอยากรู้อะไรเกี่ยวกับพืช (ผู้สอนต้องคอยตั้งประเด็นไม่ให้นอกเรื่องมากเกินไปด้วย) แล้วให้แต่ละกลุ่มก็ไปหาเมล็ดพืชที่ตัวเองสนใจมาปลูก สัปดาห์แรกอาจจะกำหนดเป็นพืชผักสวนครัว เมื่อปลูกเสร็จก็ให้ผู้เรียนวางแผนการขาย และขั้นตอนสุดท้ายคือนำเสนอผลงานหน้าห้องกิจกรรมนี้สิ่งที่ผู้เรียนรู้อีกคือพืชสวนครัวมีอะไรบ้าง แล้วขั้นกิจกรรมนี้สิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้อีกคือพืชสวนครัวมีอะไรบ้างแล้วขั้นตอนการปลูก การวางแผนการขายต้องกำหนดต้นทุน ราคา และคิดหากำไร⁷

สิ่งที่ผู้เรียนจะได้รับ การลงมือทำผู้เรียนจะเกิดประสบการณ์ตรง แล้วใช้ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเป็นบทเรียนสำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงให้ดีขึ้นผู้เรียนมีการปฏิบัติสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ อย่างหลากหลายทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ มากมายผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้เมื่อได้ลงมือปฏิบัติผู้เรียนจะต้องจำความรู้ได้แม่นยำและนานกว่าการท่องจำเกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ จากการทำกิจกรรม

จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อมกัน
2. เพื่อสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนทุกคน ซึ่งแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน

⁶ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542,กระทรวงศึกษาธิการ

⁷ วชิรี เกษพิชัยณรงค์และคณะ,เอกสารการเรียนเชิงรุกและเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนเชิงรุก : สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้,มหาวิทยาลัยมหิดล,2555.

3. เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนด้วยความเพลิดเพลิน ไม่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน

4. เพื่อสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตร ให้ผู้เรียนได้คิดเป็น ทำเป็นแก้ปัญหาเป็น นำไปสู่การเกิดทักษะกระบวนการให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุขและมีความเป็นไทย

5. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในการเรียน ผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้ง เพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จึงเป็นหัวใจของการนำผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นสำคัญ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการติดตัว สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตได้ นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องจัดให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและลักษณะ ของเนื้อหาวิชา โดยเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ลักษณะการจัดกิจกรรม ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยที่ผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ มีลักษณะการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้สรุปออกเป็นคำว่า CHART PIG ได้ดังนี้

1. C = Construct เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ค้นพบสาระสำคัญหรือองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง อันเกิดจากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนรักการอ่านรัก การศึกษาค้นคว้าเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่ การเป็นบุคคลแห่ง การเรียนรู้ (Learning Man) ที่พึงประสงค์

2. H = Happiness เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เป็นความสุขที่เกิดจากประการที่ หนึ่ง ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจสาระการเรียนรู้ ชวนให้สนใจใฝ่ค้นคว้าศึกษาท้าทาย ให้แสดง ความสามารถและให้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ ประการที่สองปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียน กับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีการช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มี กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการเรียน

3. A = Active Learning เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ หรือปฏิบัติด้วยตนเอง ด้วยความ กระตือรือร้น เช่น ได้คิด ค้นคว้า ทดลองรายงาน ทำโครงการ สัมภาษณ์ แก้ปัญหา ฯลฯ ได้ใช้ ประสาทสัมผัส ต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ผู้สอนทำหน้าที่ เตรียมการจัด บรรยากาศการเรียนรู้อัดสื่อ สิ่งเร้าเสริมแรงให้คำปรึกษาและสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

4. R = Resource เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลายทั้งบุคคลและ เครื่องมือทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่ เป็นมนุษย์ (เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ) ธรรมชาติและเทคโนโลยี ตามหลักการที่ว่า “การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลาและทุกสถานการณ์

5. T = Thinking เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด ผู้เรียนได้ฝึกวิธีคิดในหลายลักษณะ เช่นคิด คล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดถูก ทางคิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล คิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอในลักษณะต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดอย่างรอบคอบ มีเหตุผล มีวิจารณญาณ ในการคิด มีความคิดสร้างสรรค์มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่จะเลือกรับและ

ปฏิเสธข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถแสดงความคิด เห็นออกได้อย่างชัดเจนและมีเหตุผลอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน⁸

6. P = Participation เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดงาน วางเป้าหมาย ร่วมกัน และมีโอกาสเลือกทำงานหรือศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ตรงกับความถนัดความสามารถ ความสนใจ ของตนเอง ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความกระตือรือร้น มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและสามารถประยุกต์ความรู้ นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง

7. I = Individualization เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนในความเป็นอัตตบุคคลผู้สอน ยอมรับในความสามารถ ความคิดเห็น ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้ เต็มศักยภาพมากกว่าเปรียบเทียบแข่งขันระหว่างกันโดยมีความเชื่อมั่นผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการ เรียนรู้ได้และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

8. G = Good Habit เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่ดีงาม เช่น ความรับผิดชอบ ความเมตตา กรุณา ความมีน้ำใจ ความขยัน ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ฯลฯ และ ลักษณะนิสัยในการทำงานอย่างเป็นกระบวนการการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับผู้อื่น และการเห็นคุณค่าของงาน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจาก การเรียน ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ได้ประยุกต์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิต ได้มีความสุขและสนุกกับการ เรียนรู้ ตลอดจนมีคุณลักษณะนิสัยดีงามที่สังคมพึงปรารถนา

การสอนเชิงรุกที่เน้นการเปลี่ยนแปลง

การสอนจะเกิดขึ้นเป็นมรรคเป็นผลจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลายด้านๆ ที่ทุกสิ่งทุกอย่าง เกี่ยวข้องกับการสอน และมีส่วนส่งเสริมให้การสอนประสบความสำเร็จได้ จัดว่าเป็นองค์ประกอบของการสอนทั้งสิ้น ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ในช่วงระยะสิบปีที่ผ่านมาหลายประเทศมีการ ปรับเปลี่ยนการเรียนการสอน โดยจะเน้นหนักไปที่การสอนที่นำไปสู่การปฏิบัติจริงในสถานการณ์โลกที่กำลัง เปลี่ยนแปลง ด้วยการเปลี่ยนโมเดลแห่งการเรียนรู้⁹

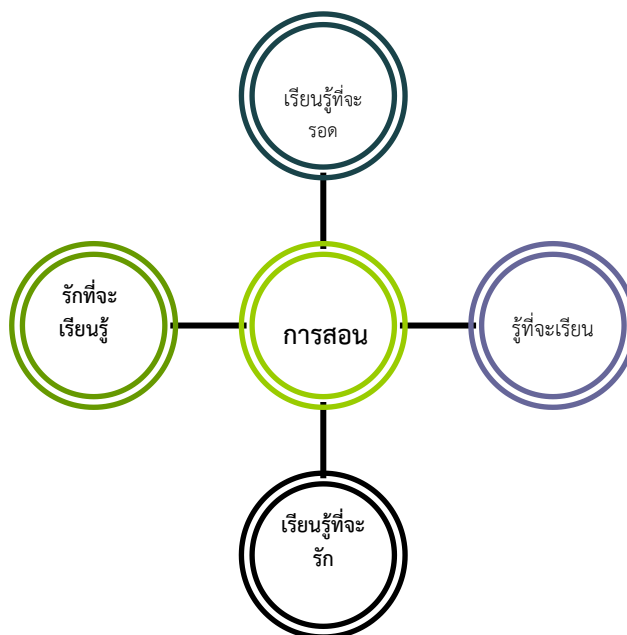
การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการปรับเปลี่ยนบทบาทโรงเรียนจากโรงงาน ที่เน้นการผลิตซ้ำใน กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจะมีสูตรการผลิตเหมือนๆ กันหมด มาเป็นเหมือน โรงถ่ายสตูดิโอ ในรูปแบบที่เรียกว่า “Hollywood Model” ที่เน้นการรังสรรค์ร่วมในการกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับความต้องการของนักเรียนเป็นหลัก ควบคู่กับหลักสูตรมาตรฐาน เพื่อสร้างสภาวะและบรรยากาศที่เอื้อ ต่อกระบวนการเรียนรู้ มีนักวิชาการบางท่านบอกว่า การสร้างคนในโลกใหม่ จะต้องเปลี่ยนจาก การศึกษา ให้ เป็น การเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้เป็นเพียงวิถี เป็นตัวกลาง หรือเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อการ สร้างคนให้สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขในโลกที่เป็นอิสระ และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เวลา ที่จะต้องอิงอาศัยกัน การเรียนรู้หรือ Learning อย่างเดียวจึงอาจจะไม่เพียงพอ จะต้องมีการ Living และ Loving ด้วย และ Living จะตอบโจทย์ความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในโลกที่มีความเป็นอิสระมากขึ้น ในขณะที่ Loving จะเป็นตัวตอบโจทย์ในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในท่ามกลางโลกที่อิงอาศัยกันมากขึ้น ฉะนั้นการสอนเชิงรุกที่เน้น การปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลง จะเป็นการเตรียมพร้อมให้เด็กเป็นคนที่มีสมบูรณ์ จึงอยู่ที่การออกแบบกรอบ

⁸ ทิศนา ขัมมณี และคณะ. การพัฒนากระบวนการคิด.เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการ พัฒนารูปแบบ การสอนที่เน้นกระบวนการคิดตามแนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้. นครปฐม : ศูนย์ศึกษาพัฒนาครู คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2543, หน้า 55-59.

⁹ สุวิทย์ เมษินทรีย์. โลกเปลี่ยน ไทยปรับ, กรุงเทพฯ : กรุงเทพธุรกิจ, 2556 หน้า 299

แห่งการเรียนรู้ที่สามารถผสมผสานและถักทอ Learning, Living, Loving, เข้าด้วยกันอย่างลงตัวเริ่มด้วยจากสอนให้เด็ก รักที่จะเรียน ต่อด้วย รู้ที่จะเรียน จากนั้นจึงเป็นเรื่องของ เรียนรู้ที่จะอยู่รอด ควบคู่กับ เรียนรู้ที่จะรัก ตามกรอบแนวความคิดการสอนเชิงรุกที่เน้นการเปลี่ยนแปลง

กรอบการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นการเปลี่ยนแปลง

กล่าวโดยสรุป การสอนเชิงรุกที่เน้นการเปลี่ยนแปลง คือการจะหาวิธีให้เด็กรักที่จะเรียนรู้ ด้วยการสร้างแรงบันดาลใจ สิ่งจูงใจ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ การให้คุณค่า การสร้างแบบอย่างตลอดจนสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นที่นำไปสู่สังคมฐานความรู้ ที่เป็นการฝึกนิสัยให้เด็กรักการสำรวจสืบค้น เปิดโอกาสให้เด็กท่องไปในโลกกว้างทั้งในโลกจริงและโลกเสมือน รู้จักการใช้จินตนาการ รังสรรค์ความคิดใหม่ ๆ โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ นอกห้องเรียน และนอกโรงเรียน นอกกรอบ คู่ขนานไปกับกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียน และในระบบที่มีอยู่ ฉะนั้นการสอนเชิงรุกที่เน้นการเปลี่ยนแปลง เพื่อสอดรับความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

การสอนเชิงรุกที่สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

ประเทศสิงคโปร์เป็นอีกประเทศหนึ่งที่สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะวิทยาลัยนานาชาติเชลตัน (Shelton College International) ด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้าง สังคมการเรียนรู้ที่ตื่นตัวอย่างน้อยใน 3 ประเด็นด้วยกันคือ

- 1) การสอนมุ่งกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- 2) การสอนมุ่งการปรับบทบาทผู้ร่วมพัฒนาผู้เรียน
- 3) การสอนมุ่งสู่การขยายการเรียนรู้สู่โลกกว้าง

ประการแรก การสอนมุ่งกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือการจัดการเรียนการสอนที่

เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ วิธีการสำคัญที่สามารถสร้างและพัฒนาผู้เรียน ให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ ที่ต้องการในยุคโลกาภิวัตน์เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเองและได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งแนวความคิด การจัดการศึกษานี้เป็นแนวคิดที่มีรากฐานจากปรัชญาการศึกษาและทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ได้พัฒนาขึ้นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และเป็นแนวทางที่ได้รับการพิสูจน์ว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามต้องการอย่างได้ผล

ประการที่สอง การสอนมุ่งการปรับบทบาทผู้ร่วมพัฒนาผู้เรียน หนึ่งในรากเหง้าของการศึกษาไทยปัจจุบัน คือ การทำงานแบบแยกส่วน แยกเช่นปัจจุบัน คือ โรงเรียนทำหน้าที่เป็นผู้จัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนในโรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลบุตรหลานที่บ้าน โอกาสการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นที่โรงเรียนมากกว่าเกิดขึ้นนอกโรงเรียน การเรียนรู้ของนักเรียนจึงถูกตีกรอบในวงแคบ แม้ว่าแนวคิดสร้างโอกาสการเรียนรู้จะเกิดขึ้นมานาน แต่ระดับความก้าวหน้าก็ยังไม่ได้ไปไกล เนื่องจากผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และบทบาทหน้าที่อะไรมากมาย การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวความคิดการทำงานแบบร่วมรังสรรค์ ระหว่างครู ผู้สอน โรงเรียน ครอบครัว ผู้ปกครอง และชุมชน แต่ละกลุ่มจะมีบทบาทหน้าที่ของตนเองที่แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายร่วมกัน คือ การสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียนและนอกโรงเรียน การเรียนรู้ของนักเรียนจะเกิดในโลกกว้างโดยไม่มีระยะเวลาที่สิ้นสุด การพัฒนาทุนมนุษย์ก็จะเกิด การสร้างเสริมทุนสังคมก็จะเข้มแข็งได้อีกด้วย¹⁰

ประการที่สาม การสอนมุ่งสู่การกระจายการเรียนรู้สู่โลกกว้าง แม้ปัจจุบันโลกปรับเปลี่ยนไปอย่างมาก การเข้าถึงข้อมูลเป็นเรื่องง่ายนิดเดียว แม้ว่าเราจะอยู่ในโลกของสังคมฐานความรู้ โรงเรียนก็ยังคงเป็นแหล่งเรียนรู้หลักของเยาวชน ในส่วนของโรงเรียน ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ระดับมาตรฐานของโรงเรียนให้อยู่ในระดับเดียวกัน ที่สำคัญผู้สอน/ครูจะต้องมีคุณภาพและมีอนาคต ในขณะที่เด็กจะต้องมีโอกาสและทางเลือก ผู้สอนจะต้องมีเทคนิคการสอนที่ทันสมัย มุ่งสอนสู่การกระจายการเรียนรู้สู่โลกกว้าง เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ทันสมัย หรือมีความจำเป็นต้องเรียนรู้ ในรูปที่ก่อให้เกิดความสนุกเพลิดเพลินในกระบวนการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เหล่านี้มากขึ้น มีแนวคิด “Beyond School Base” นำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อกระจายไปสู่โลกกว้าง

บทสรุป

กล่าวโดยสรุปการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ในระดับลึก ผู้เรียนจะสร้างความเข้าใจและค้นหาความหมายของเนื้อหาสาระโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมที่มี แยกแยะความรู้ใหม่ที่ได้รับกับความรู้เก่าที่มี สามารถประเมิน ต่อเติมและสร้างแนวคิดของตนเองซึ่งเรียกว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากวิธีการเรียนรู้ในระดับผิวเผิน ซึ่งเน้นการรับข้อมูลและจดจำข้อมูลเท่านั้น ผู้เรียนลักษณะนี้จะเป็นผู้เรียนที่เรียนรู้วิธีการเรียน (Learning how to learn) เป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้นและมีทักษะที่สามารถเลือกรับ ข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีระบบการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการนำวิธีระบบมาพัฒนาการสอน ทำให้การเรียนการสอนบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ การสอนเชิงรุกเป็นการสอนที่มีองค์ประกอบเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ระเบียบ นับตั้งแต่ข้อมูลสู่การสอน การสอน ผลการสอน และการวิเคราะห์ผลเพื่อย้อนกลับมาพิจารณาข้อบกพร่อง

¹⁰ อ่างแล้ว, สุวิทย์ เมษินทรีย์. โลกเปลี่ยน ไทยปรับ, หน้า 310.

ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) เป็นการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรม (Activity Base Learning: ABL)¹¹ แนวคิดการสร้างความรู้มุ่งเน้นให้เด็กลงมือปฏิบัติจริง (hand-on Learning) มีบทบาทในการค้นหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ส่วนการฟังอย่างเดียวในห้องเรียนเป็นการเรียนรู้แบบเชิงรับ (Passive Learning) แบบการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เด็กจะได้ซึมซับความรู้ความเข้าใจ ผ่านการเล่น เกม กิจกรรมกลุ่ม ให้เด็กได้พัฒนาแนวคิด ความรู้เฉพาะตนขึ้นมาเอง สำหรับกิจกรรมกลุ่ม สามารถทำให้เด็กพัฒนาภาวะความผู้นำได้ มีมนุษยสัมพันธ์ การทำงานเป็นทีม มีความสามารถในการเข้าสังคมได้ การเรียนรู้ในชีวิตจริง ที่จำเป็นต้องใช้ต้องทำในชีวิตประจำวัน หากได้รับการชี้แนะ ในการปฏิบัติ โดยต้องยืนยันให้ได้ว่าการกระทำต่างๆตามกิจกรรมนั้น ควรทำด้วยความรอบคอบรัดกุม และมีประสิทธิภาพ หาเทคนิคใหม่ๆ และท้าทายให้เด็กคิดว่าจะปรับปรุงวิธีการให้ดีขึ้น และสิ่งสำคัญมากที่สุดจะต้องสร้างฐานคิดแห่งความรู้ที่ตื่นตัวของผู้เรียนให้มาก ในสังคมห้องเรียนด้วยกระบวนการสอนที่เรียกว่า Clare -Fair- Care -Share ผู้สอนต้องสรุปเนื้อหาที่กระจ่างแจ้งชัดเจนเข้าใจทุกกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างความโปร่งใสและให้ความใส่ใจ ไม่เลือกปฏิบัติต่อด้วยการเติมเต็มแบ่งปันความรู้ ผู้สอนต่อผู้เรียน ผู้เรียนต่อผู้เรียน สร้างฐานคิดที่ว่า รู้จักเติม รู้จักแบ่ง รู้จักปัน ความรู้สู่กันและกัน เป็นการฝึกการสร้างเชื่อมโยงความรู้ในแต่ละศาสตร์เข้าด้วยกัน ดังนั้น ควรสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนกล้าพูด กล้าตอบ และสนุกสนานในการเรียน จึงเป็นเทคนิคการสอนเชิงรุกที่จะสอนให้เด็กกล้าเผชิญความจริงในโลกปัจจุบัน

อ้างอิง

ทีศนา แชนมณี และคณะ. การพัฒนากระบวนการคิด. เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนารูปแบบ การสอนที่เน้นกระบวนการคิดตามแนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้. นครปฐม : ศูนย์ศึกษาพัฒนาครู คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2543,

วัชรีย์ เกษพิชัยณรงค์และคณะ, การเรียนเชิงรุกและเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนเชิงรุก:สถาบันนวัตกรรมการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, กระทรวงศึกษาธิการ

สุวิทย์ เมษินทรีย์. โลกเปลี่ยน ไทยปรับ, กรุงเทพฯ : กรุงเทพธุรกิจ, 2556

Council for private Education in Singapore, (<http://www.cpe.gov.sg/for-peis/edutrust-certification-scheme/edutrust-certification-scheme>)

Grabinger, R.S. (1996). **Rich Environments for Active Learning**. In David Jonassen. Handbook of Research for Educational Communications and Technology. Washington, D.C.: AECT.

Meyers, Chet and Jones, Thomas B. (1993). **Promoting Active Learning: Strategies for the Collage Classroom**. San Francisco: Jossey-Bass.

Shelton College International, Questionnaire Teachers Training Program-213

¹¹ Grabinger, R.S. (1996). Rich Environments for Active Learning. In David Jonassen. Handbook of Research for Educational Communications and Technology. Washington, D.C.: AECT.

Singapore of Education

(http://www.bic.moe.go.th/th/index.php?option=com_content&view=article&id=620&catid=61)สืบค้นข้อมูลเมื่อ 28/10/2513